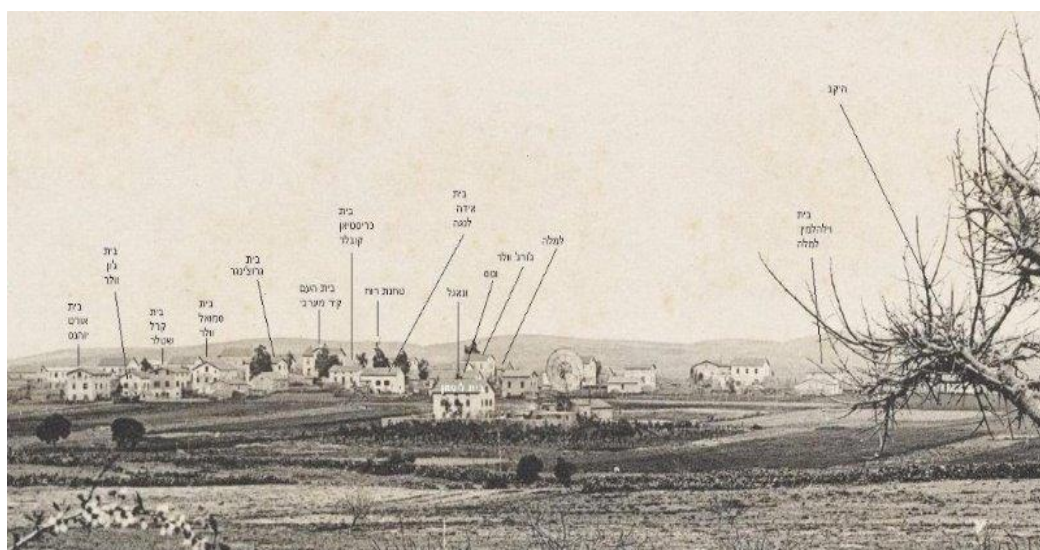

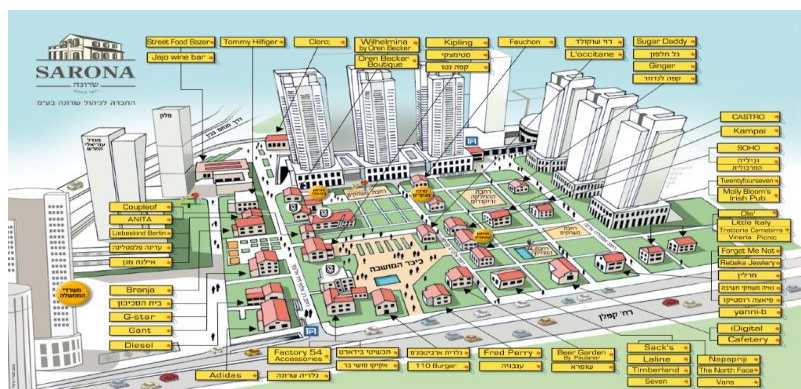
בחזרה לקפה גינטר ולאיטליז של וילי גרצינגר

מיד אחרי החגים ייפתח בתל-אביב המתחם המחודש של המושבה הטמפלרית שרונה. 142 שנה של התיישבות גרמנית, מנדטורית, ישראלית ובעיקר סודית, נהפכים למוקד חדש של תרבות, אוכל, יוקרה היסטוריה ובידור עם 40 דונם של פרק ובתים משוחזרים ובעיקר חוויה מרגשת. סיורים יערכו בהרשמה מוקדמת על ידי כותב שורות אלו

מאת אילן שחורי

142 שנה לאחר הקמתה של המושבה הטמפלרית שרונה, שבמהלך שנים אלו, גורשו פעמיים תושביה הגרמנים, האזור הפך לבריטי, ולאחר מכן היה בשליטת צה"ל, מערכת הביטחון ומשרדי הממשלה, חוזר המקום בימים הקרובים לציבור כאחד ממתחמי הבילוי, התרבות, הקניות והיוקרה, הגדולים והמיוחדים שיהיו בישראל.

באמצע אוקטובר או לכל המאוחר בראשית נובמבר, יחלו ההמונים לפקוד את המקום, העתיד לשמש כשער הכניסה המזרחי המרהיב והמיוחד של תל אביב, וכרגע מדברים על אפשרות של 20-25 אלף איש שיגיעו מידי יום לבילוי במתחם המחודש בחודשים הראשונים. פארק מרהיב, שטח ציבורי בן כ- 40 דונם ובעיקר 50,000 מ"ר של שימושים מסחריים וציבוריים כמו בתי קפה, מסעדות, פאבים, בוטיקים, גלריות מוזיאונים ומרכז מבקרים שישמרו על צביונו הייחודי של הפארק שהוכרז כאזור לשימוש לאחר שנוסד ב 1871, כמושבה הטמפלרית השלישית בארץ ישראל (אחרי חיפה ויפו).

המושבה הטמפלרית שרונה הוקמה במתכונת כפר נוצרי גרמני בצורת צלב, על ידי קבוצה של פורשים מהכנסייה הלותרנית שהחליטו להגיע לא"י בסוף המאה ה-19 כדי לסייע ליהודים ולהביא בכך לזירוז הופעתו של המשיח ישוע. ב-1868 הם התיישבו לראשונה בחיפה. שנה לאחר מכן פרשה קבוצה בראשותו של מנהיגם כריסטוף הופמן ועברה להתגורר במתחם שנטשו הנוצרים האמריקאים בצפון יפו.

מתוך רצון לעסוק בעבודת אדמה חיפשה הקבוצה שטח קרקע סמוך מתאים. זה אותר בקרבת נחל המוסררה (האיילון), שם הקימו את המושבה החקלאית הראשונה שלהם, כשאיזור המגורים מתוכנן על ידי האדריכל הטמפלרי תיאודור זנדל בצורת צלב, הרחוב הראשי כריסטוף הופמן (היום דוד אלעזר) ודרך הים (כיום רחוב קפלן). הטמפלרים סולקו מא"י על ידי הבריטים ב 1942, לאחר שחלק מהם שתפו פעולה עם הנאצים ואת מקומם בשרונה תפס הצבא הבריטי ולאחר 1948 משרדי הממשלה של מדינת ישראל.

לפני כ-25 שנה החלו המחשבות להפוך את המקום לפארק והתוכנית עברה גלגולים שונים ומשונים, וויכוחים ומריבות. מכוונת הרס מוחלט של בתי השכונה עד להסכמה להשאיר ולשקם כ-40 מבנים גרמניים מקוריים, בהם בניין הקהילה, היקב ששימש את הטמפלרים לתעשיית היין, בניין המזקקה לעשיית משקאות חריפים, בית הבד לעשיית השמן וכמה בתים מיוחדים של התושבים המקוריים וכמובן המנהרה התת קרקעית ששמשה את הטמפלרים למעבר בין הבניינים, תועד לרשות הציבור.

לאחר הליך מסובך של מכרזים ניתן השטח לפני כחמש שנים לשתי קבוצות של זכיינים ואלו החלו בהליך השיקום. בשנתיים האחרונות הושקרו מבני השימור לחברות מוכרות ושונות, וממש בימים אלה מתחילות להיפתח חנויות יוקרה בתמהיל מיוחד, כשבמעגל החיצוני של המתחם הולכים ונשלמים מגדלי המגורים, המשרדים וגם מלון יוקרתי.

שרונה תחזור ממש אחרי החגים להיות מושבה שוקקת שתשחזר את תקופת הטמפלרים ובה יוכל הציבור ליהנות מאפשרויות של תרבות, בילוי, קניות ולימוד היסטורי בלב ליבה של תל אביב בין צומת הרחובות דרך מנחם בגין- הארבעה- ארניה וקפלן. שרונה משלבת מבנים עם היסטוריה מפוארת לשימור שכמעט ואבדה. אך נצלה בזכות קומץ של משוגעים לדבר, בהם אנשי המועצה לשימור אתרים וגורמים בעיריית תל אביב. אין ספק ששרונה תהיה האטרקציה המיוחדת והמפוארת של תל אביב, שתשים בצל מתחמים אחרים כמו נמל תל אביב, מתחם התחנה ואחרים.

ניהול מתחם שרונה יהיה על ידי מנהלת שרונה בחברה העירונית של ת"א "אחוזות החוף" בשיתוף עם החברה לניהול שרונה שיהיו אחראים על 27 מבנים טמפלרים לצרכי מסעדות חנויות אופנה ומקומות בילוי. וששה מבנים נוספים לשימוש ציבורי. באחרונה הושלמה גם בניית החניון התת קרקעי הענק של המתחם, המיועד ל כ-12 אלף מקומות חנייה. שליש מהם יועמד לרשות הציבור והיתר לתושבי המגדלים ועובדי המתחם.

על פי תוכנית בניין העיר המאושרת למתחם (תב"ע 3000) מאושרים לבנייה סביב הפארק 16 מגדלים הכוללים שטחי מסחר, משרדים, מלונאות ומגורים בשטח כולל של 500 אלף מ"ר. נכון להיום קיימים במתחם 4 מגדלי משרדים וכעת נמצאים בבנייה 3 מגדלי מגורים ו-2 מגדלי משרדים נוספים. בקרוב תחל הקמת 2 מגדלי משרדים נוספים.

מתחם שרונה המתחדש הוא למעשה מוזיאון חוצות במרחב העירוני, ראשון מסוגו בארץ. בעבר הייה מחשבה, לפרופ' מוטי עומר ז"ל, שעמד בראש מוזיאון ת"א לאמנות, לספח את המתחם למוזיאון ולהפכו כחלק מהתצוגה. 33 מבנים טמפלרים חודשו ושוחזרו במתחם שרונה המתחדש. 6 מבנים הוגדרו לשימוש הציבורי ו-27 מבנים לשימושים מסחריים.

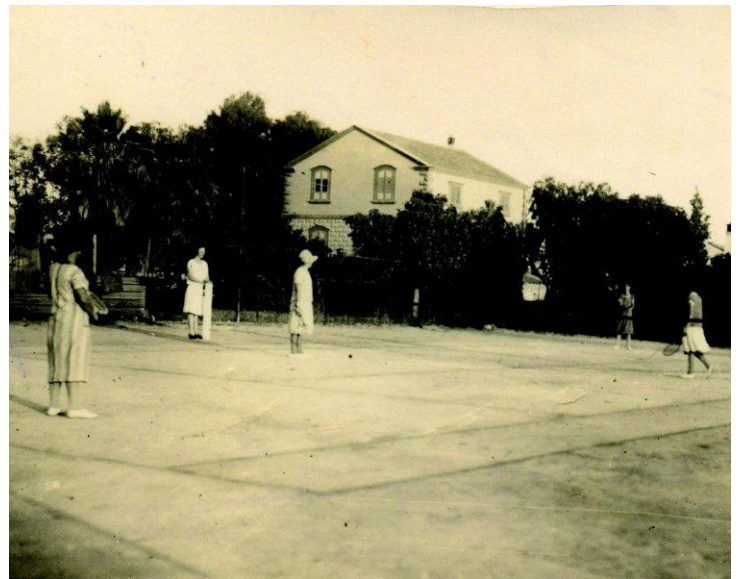
150 חדרים במבנים אלה שוקמו ושוחזרו כמעט למראה המקורי. ביקב עבדו עד לאחרונה קבוצה של פועלים מומחים מגרמניה שעסקו בעבודות השחזור בעיקר של סגנון החלונות בבתים, התקרות והמרצפות. חלק מהמבנים והחדרים שוחזרו בסיוע תמונות היסטוריות שתרמו לפרויקט בני משפחות הטמפלרים הנמצאים באוסטריה ובגרמניה. שי פרקש, למשל מומחה בעל שם לתיעוד ושימור ציורי קיר וצבע אדריכלי, בעל "סטודיו תכלת", תרם למתחם הוספה של עשר מרפסות שהוחזרו לבתים לאחר שבתקופת המנדט ובתקופה הצה"לית שלו הן הוסרו. שי פרקש גם עמד בראש פרויקט ציורי הקיר בחדרי שרונה. מהציורים והפסים הכחולים בלבד של השנים הראשונות ועד לתוספות הירוקות והצהובות בדור השני לאחר 1905. פעולות השימור והחשיפה שבמהלכן, גם על ידי שי פרקש הובילו למציאת מספר אוצרות ועדויות מהתקופה הטמפלרית כמו שבשבות רוח, שעון עתיק, תנור חימום מתקפל, אינקובטור לאפרוחים, בגדים ואפילו גולגולת אדם. כולם יוצגו במרכז המבקרים שיפעל במתחם.

ששת המבנים הציבוריים ישמשו בית למוזיאון בית הבד משולב בקפה, מרכז המבקרים, מוזיאון המשקפיים וקמפוס הטכניון. שלושה מבנים מאלו יהיו בתשלום עבור הביקור: בית הבד של משפחת פפלוגפלדר (Pflugfelder), כיום ברחוב דוד אלעזר 22 שפעל בין השנים 1912–1938. במבנה משק מאבני כורכר חשופות, בו השתמר בשלמותו המכבש ההידראולי המקורי מתוצרת 'פריץ מולר' - ששימש באירופה להפקת שמן מגרעינים והוסב כאן לעצירת שמן מזיטים. שרשרת הפקת השמן שכללה מכונות ריסוק ומכבש אבן נוסף שהונעו בכוח מנוע מתוצרת 'דויטש' הגרמנית באמצעות מערכת תמסורות. בשנת 1965 הוקם במבנה בית ספר קדם-צבאי למכונאות רכב של צה"ל, בשיתוף תעש ורשת 'עמל' ההסתדרותית. במסגרת שימור בית הבד חודשה פעולת המכונות הישנות. במקום יפעל מעתה מוזיאון בית הבד לצידו בית קפה וחנות שמנים.

מוזיאון מיוחד יפתח גם בבית האלמנות הטמפלריות, ברחוב אלברט מנדלר 8. מוזיאון למשקפיים או בשמו הרשמי: המוזיאון לתרבות חזותית של אופטיקנה. הבית המיוחד הזה נבנה מאבני כורכר בסוף המאה התשע עשרה כבית משותף ובו שתי דירות שבהן התגוררו האלמנות אידה לנגה (Lange) ולידיה וולר (Weller), שלכל אחת מהם הוקצב חצי מבנה. בשנות השלושים הורחב הבית וחלקו הוסב לחיפוי בטון בסגנון הבינלאומי. לאחר קום המדינה הבית שימש את משרד החקלאות ועד ימיו של השר רפאל איתן (רפול) ז"ל, הוצב בפתחו בוטקה של שומר.

אולם המוזיאון המרתק יותר יהיה כמובן מרכז המבקרים והמוזיאון לתולדות שרונה. במבנה זה ברחוב אלברט מנדלר 14, גרה בראשית ימי המושבה, משפחת באלדנהופר (Baldenhofer). הבית נבנה בסוף המאה התשע עשרה. קארל היה מהנדס טכני בבית החרושת 'האחים ואגנר'. לאחר הקמת המדינה פעלה בבניין לשכת שר המשטרה והמיעוטים. ב-1949 נוסדו בבית גנזך מדינת ישראל (ארכיון המדינה) וספריית ראש הממשלה. בניין זה שימש את שרות הביטחון הכללי (שב"כ) במבצע "בלזם" במסגרתו נחשף הנאום החשאי שנשא ניקיטה חרושצ'וב, מנהיג ברית המועצות ב-1956 בועידת המפלגה הקומוניסטית ה-20, שבו נמתחה לראשונה ביקורת על עריצות משטר סטלין.

במרכז המבקרים יוצגו שלל הפריטים שנתגלו ונחשפו בתהליך השיחזור והשיקום של שרונה, כולל דוגמאות לחדרים מתקופות שונות מחיי 75 השנים של הטמפלרים במקום, סגנונות ציורי הקיר בהם השתמשו, תצלומים היסטוריים ועוד.

במבנה יופעל גם מרכז המחשה חוויתי להיכרות עם תולדותיו ועם מגוון הסיפורים הפרטיים והלאומיים המייצגים היבטים תרבותיים ותקופות רבות חשיבות בעת החדשה בארץ. מרכז המבקרים יהיה חלון הראווה של המתחם וכלי להצגת פרקיו ההיסטוריים והאורבניים, והפירות מפעל השימור רחב ההיקף - כמייצגות את תפיסת גני שרונה כמקום שבו נפגשים עבר והווה למרקם עירוני פעיל ושוקק חיים.

מטרת מרכז המבקרים הינה לגלל את סיפורה של שרונה על ציר של התיישבות, מאורעות ותהפוכות באמצעים חזותיים והמחשתיים: בית טמפלרי שהפך למבנה צבאי בריטי בתקופת מלחמת העולם השנייה ולאחר מכן, עם הקמת מדינת ישראל, למבנה במתחם קריית השלטון הישראלית. זהו מסע בין מראות וסמלים המשקפים את מסלולה רב התהפוכות והאירוני של ההיסטוריה ומתמצת את תולדות מתחם שרונה כולו.

שלושת המבנים הציבוריים הנוספים יהיו חלק מקמפוס הטכניון שיפעל בשרונה. שלוחת לימודי החוץ של הטכניון תפעל במבנה של משפחת גינטנר ברחוב דוד אלעזר 18. משפחת גינטנר הגיעה לארץ-ישראל בשנות ה-70 של המאה ה-19 והתיישבה התיישבה בפרדס שרכשה מחוץ ליפו, ששרד, חלק מחומת המקום נמצא עד היום ברחוב מאז"ה בתל-אביב. בפרדס הקימה משפחת גינטנר מאפיה ובנם בכורם היה האופה הראשי במקום. לאופה, שנפטר במלחמת העולם היו שני ילדים. הלן שעברה לשרונה ואחיה ווילי, שפתח לצד בית אחותו את "בית קפה גינטנר".

בתו הולך נישאה לזורנר קופר והתגוררה בסמוך לאחיה ווילי שפתח את בית הקפה גינטנר בבית הגדול מדרום לבית הולך קופר גינטנר, פתחו אחיה ווילי גינטנר ואשתו אריקה מאפיה בשרונה לאחר סגירת המאפייה בפרדס שהיה בבעלותם. בשנת 1934 פתחו את "קפה גינטנר" בחצר ביתם.

רחבת בית הקפה, שהייתה בלב גן ירוק, רוצפה אריחי קרמיקה שחורים ולבנים והוארה בפנסים כדוריים. האורחים נהנו לשבת בגן על כסאות קלועים מקש וליהנות מעוגות משמש, עוגות שמרים וגלידה. על רחבת הריקודים הקטנה בחצר המוצלת הם יכלו לפזז לקול צלילי הגרמופון. בית הקפה האיכותי על האווירה המיוחדת שבו משך אליו זוגות ובודדים, בריטים, גרמנים ויהודים. לאחר הקמת המדינה פעל בבניין אגף של משרד התעשייה, המסחר והאספקה ומאוחר יותר אגף השיקום של משרד הביטחון והנהלת תעש (התעשייה הצבאית).

הבית הכפול בדוד אלעזר 8-10 יהיה גם הוא חלק ממתחם הטכניון. הבית נבנה על ידי אדולף/קרל פרושלה (Fröschle) בעלי רפת החלב והפרדס הגדולים בשרונה. לאחר הקמת המדינה שימש המבנה

את המפקח על התעבורה בדרכים במשרד התחבורה, ומאוחר יותר את היחידה להנצחת החייל ואת האגף לשיתוף פעולה וייצוא ביטחוני במשרד הביטחון.

כאמור רוב המבנים במתחם שרונה החדש יוקדשו לפעילות מסחרית, גם במבנים בעלי הערך הארכיטקטוני וההיסטורי הגדולים ביותר. הרחוב ההיסטורי המרתק ביותר הוא כיום רחוב דוד אלעזר, בעבר רחוב כריסטוף הופמן במפגש עם רחוב דרך הים, רחוב קפלן כיום (שרונה תוכננה כצלב). בחורף 1873 נחנך המבנה הציבורי הראשון של המושבה. בית הקהילה הראשון. בראשו היו מגדל פעמונים ושעון גדול ואת כתליו עיטרו פסוקים מכתבי הקודש. עד 1911 שימש להתכנסויות הקהילה, אז נבנה הבית החדש, ועד 1932 שכן בו בית הספר.

בשנות השלושים פעלו בו משרדי המועצה המקומית שרונה והדואר. במהלך מלחמת העולם השנייה השתכנה בו מפקדת הכוחות הבריטיים. לאחר מסירת שרונה לכוחות 'ההגנה' נקרא הבניין 'בית כרמי' לזכר כרמי רבינוביץ שנפל בקרב בחולון. בבניין זה נוסד השירות הבולאי, ושכן בו סניף הדואר של ה'קריה' עד סגירתו ב-2006. בשנת 2005 הבניין הועתק ממיקומו הקודם בצומת הראשי בקו אלכסוני למקומו הנוכחי, כדי לאפשר את הרחבת רחוב קפלן במסגרת התחדשות המושבה תשכון במבנה זה גלריית ארביטמנ'ס.

החנות החדשה של אדיס, תפעל מעתה בצומת דוד אלעזר וקפלן, בית הקהילה החדש שנחנך בשנת 1911 שימש להתכנסויות הקהילה ולטכסים כגון חגים וחתונות. בשנות הארבעים שימש אולם קולנוע במחנה הצבאי הבריטי, כשהועברה המושבה בדצמבר 1947 לידי ה'הגנה' הוסב לשמש בית-הכנסת הצבאי של 'מחנה יהושע'. משנת 1948 פעלה במקום 'מסעדת הקריה' ומאוחר יותר חדר אוכל לקצינים

בכירים ממחנה המטכ"ל. הבניין הוזז דרומה ממקומו המקורי בעת הרחבת רחוב קפלן במסגרת עבודות השימור בשנת 2005.

חנות אופנת דיזל תשכון בבית ברחוב דוד אלעזר 5. זהו ביתו של הפרדסן וחבר מועצת הקהילה קרל קיבלר (Karl Kübler) ממייסדי שרונה. קארל קיבלר ומשפחתו, שהגיעו מוולטסבורג בגרמניה, נמנו על 18 המשפחות המייסדות של שרונה. ביתם נבנה מאבני כורכר מסותתות בגל הבנייה הראשון במושבה, לפי הדגם האופייני לבית המגורים הטמפלרי: מרתף, שתי קומות המגורים וחיפוי של גג רעפים. לאחר הקמת המדינה שכנה בבניין הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובהמשך שכן בבית אגף התחבורה של משרד הביטחון.

סודות ביטחוניים רבים קבורים בביתו של כריסטיאן פרידריך למלה (Christian Friedrich Lämmle), שנמנה עם ראשי הקהילה בשרונה ועם מניחי היסודות לענפי היין והפרדסנות במושבה, ברחוב דוד אלעזר 9-11. בביתו היה מפעל ביתי לייצור דבש ובחצרו האחורית היו אורווה, רפת ואסם. בני המשפחה היו גם בעלי משק חלב ושיווקו ירקות לתושבי שרונה, יפו ותל-אביב

הבית נבנה בשנות ה-70 של המאה ה-19 מאבני כורכר וצופה בטיח בצבע שמנת. בקומה השנייה שכן החדר הרשמי - "החדר המיוחד" של הבית, שתמיד נשמר מסודר. היו בו פסנתר, כדים ייחודיים ועל הקיר היה תלוי דיוקן של הקיסר וילהלם השני ואשתו אוגוסטה ויקטוריה. בחדר אחר, בחלק האחורי של הקומה הראשונה, נשמר הציוד לייצור הדבש של פריץ הזקן, שהתמחה בתחום. האחים פריץ ואוטו נמנו על הפרדסנים הגדולים בשרונה, והיו בין בעלי משק החלב הגדולים במושבה. הם גידלו ירקות בכמות מסחרית בכל השנה, והתפרנסו ממכירת העודפים ביפו ובתל אביב.

לימים, שכנה בבית מחלקת המודיעין של חיל האוויר שט"ל 121 שעסקה בעיקר בפיענוח תצלומי אוויר והייתה אחראית לכמה מהמבצעים המורכבים ובעיקר הסודיים של צה"ל בשנות עד שנות ה-90. אחד המבצעים המפורסמים התרחש ב-27 בדצמבר 1969 אז עסקו אנשי היחידה בפרויקט המזהיר של גניבת המכ"ם הסובייטי החדש מעל אדמת מצריים. אחד המפקדים האחרונים של היחידה במתחם שרונה היה גיל סגל, כיום מנכ"ל תנועת "יש עתיד" שהחל את דרכו כחייל רגיל ביחידה הסודית. עתה יפעלו בבית סודי זה בית הסביבון וחנוות האופנה ג'י סטאר.

מסעדת בראנז'ה מתמקמת ברחוב דוד אלעזר 15, בית הגגן של שרונה. בית פאולין ויוהן למלה (Lämmle) נבנה בשנת 1879. למלה היה גגן ומתכנן הנוף בשרונה, ממייסדי המושבה. משפחת יוהנס למלה נמנתה על מייסדי שרונה, אך ביתם נבנה רק בשנת 1879. שם בעל הבית ושנת הקמתו חקוקים על אבן הראשה בקשת הרחבה המובילה אל קומת הקרקע. זמן מה לאחר מותו של יוהנס למלה, נמכר הבית למשפחת וויברלה. הם הוסיפו לבית קומה, בה התגוררו, ומרפסת בחזית האחורית. את קומת הקרקע הם מכרו לקרוביהם, משפחת האסנפלוג. חלק מבני משפחת האסנפלוג הועברו בזמן מלחמת העולם השנייה לגרמניה, והוחלפו עם יהודים אזרחי ארץ ישראל שנתפסו באירופה הכבושה על ידי הנאצים. לאחר הקמת המדינה שוכנו במבנה משרד המסחר, התעשייה והאספקה ומשרד הסעד. בשנות השישים הייתה בבית מערכת העיתון "במחנה נח"ל" וחדריו שימשו גם את משרד ראש הממשלה.

מרכז תכשיטים ימוקם ברחוב דוד אלעזר 17-19. עדינה פלסטלינה ואילנה מגן לאמנות צרופה. מדובר בבית כריסטיאן פרידריך האשר (Christian Friedrich Häcker) שנבנה בשנת 1873, ושם בעליו מוטבע בראשי תיבות מעל דלת הכניסה. לימים התגורר בבית המורה, עמנואל קנול (Knoll). לאחר הקמת המדינה שימש המבנה לשכת שר הסעד ולימים את מפקדת חיל הקשר והאלקטרוניקה (תקשוב).

חברת האופנה טומי הילפיגר, תקבל את האסם, בדוד אלעזר 19. במקום זה היה האסם של משפחת קנול (Knoll), שנהרס בשנות ה-40, ובמקומו נבנה המבנה הנוכחי, היחיד בשרונה שאינו בית טמפלרי והוא נבנה על ידי הבריטים בתחילת שנות הארבעים ושימש בייעודו האחרון את מפקדת חיל הקשר והאלקטרוניקה (תקשוב).

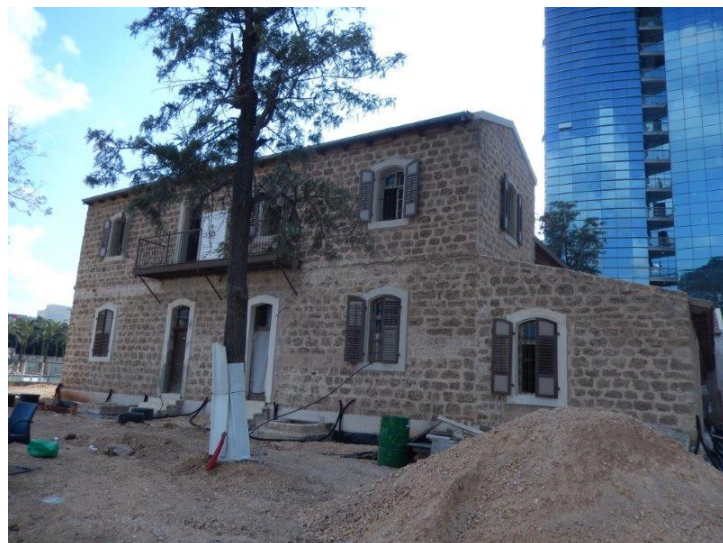

ליד האסם של משפחת קנול, הוצבה בראשית שנות ה-50 אנטנת התח"ל, אחד הפרוייקטים הסודיים ביותר של מדינת ישראל. בכלל רחוב דוד אלעזר היה אחד הרחובות בו מוקמו בשנות החמישים והשישים משרדיהם של המוסד ושירות הביטחון הכללי. עם הקמת 'המוסד' בשנת 1951 שכן בשטח זה מטה הארגון, ובשנת 1955 הוצבה כאן יחידת הקשר האלחוטי של 'המוסד' "מתקן 17", על שלוחותיו בחו"ל, שנקראה רשות התח"ל (תחנות חוץ לארץ).

עם ראשוני היחידה נמנו 'הגדעונים' ששרתו כאלחוטנים בספינות המעפילים של המוסד לעלייה ב'. בסמוך לו, שטח שעליו יוקם בקרוב בית מלון שכנה יחידה 504 שעסקה באיסוף מודיעין אנושי ובין היתר מוקם בחצר המיבנה שובך יונים גדול ומידי ערב היו מגיעות לשובך יונים, ממדינות ערב ומארצות מעבר למסך הברזל, שעל רגליהם טבעת עם נייר קטן, אותו שלחו סוכני המוסד. תורן האנטנה שנותר במקום ונותר שריד אחרון ממטה 'המוסד' בקריה, היה מורם באמצעות לחץ שמן מידי לילה אחר חצות, חוטי האנטנה היו נפרשים ובחדרי המוסד היו משדרים וקולטים אותות במורס לסוכנים. שימור תורן האנטנה התאפשר הודות לתרומת חברת 'מָר', לזכר אהרון מָר.

ז'זו בר יין, יפעל בייקב המפורסם של שרונה ברחוב דוד אלעזר 27. ייצור היין היה הענף החקלאי המרכזי במושבה שרונה עד ראשית המאה העשרים. עם הרחבת שטחי הכרמים נבנה ב-1898 יקב חדש וגדול, שבזכותו הגיעה תפוקת ייצור היין במושבה לחמישים אלף ליטר לשנה. היין נאגר בחביות עץ ענקיות במרתפי היקבים ומנהרה תת-קרקעית, שעברה מתחת לרחוב הראשי חיברה בינו לבין מרתפי היקב הישן (המזקקה), שבה מולאו בקבוקי היין. היקב החדש נבנה בדרום המושבה בשנת 1891 לפי תוכניתו של האדריכל תיאודור זנדל. הוא ניצב על שני מרתפים ענקיים שנחצבו בסלע הכורכר, בהם יושן היין במאה חביות גדולות. המבנה העילי המוארך נבנה מכורכר והוא בולט בשני הגמלונים בגג הרעפים ובחלונות העגולים שהחדירו אור. היו בו המחסנים ומתקני העזר לייצור היין.

בחצר הגדולה בקדמת המבנה נפרקו העגלות העמוסות בענבים שנבצרו מוקדם בבוקר בכרמי שרונה ומאוחר יותר גם בכרמי ווילהלמה. בחזית נחפרה באר שקושרה במנהרה אל מרתפי היקב. בימי מלחמת העצמאות, בינואר 1948, הועברו ליקב במבצע סודי 20 מטוסים ישנים ומהם הורכבו 14

מטוסי 'אוסטר' ('פרימוס'). כאן הונחו היסודות למערך הטכני של חיל האוויר הישראלי ומטוסים אלה היו כוחו העיקרי בראשית מלחמת העצמאות. לאחר הקמת המדינה שימשו שני מבני היקב את ה'מדפיס הממשלתי', ומאז שנות השישים של המאה העשרים שימש המבנה את ההוצאה לאור של משרד הביטחון.

ביתו של גוטלוב גראצה (Graze), ברחוב דוד אלעזר 6, יהיה מעתה משכנם של חנויות פקטורי 54 אקססורייז וביד ארט ושל מסעדת הסושי בר אקיקו. בית משפחת גראצה נבנה בגל הראשון של הבנייה בשרונה בשנות ה-70 של המאה ה-19 עם השנים הוגדל בית המגורים, ונוספה לו אורווה. בקומת הקרקע, בצד הפונה אל הרחוב, פתח גוטלוב גראצה סדנה לנפחות ברזל. בסדנת הנפח הוא היכה בקורנס ותיקן כלים ועגלות של איכרי שרונה, ופרזל סוסים של התושבים. לבית תריסי ברזל ובראשו התנוססה שבשבת עם סוס כסמל לעבודת הנפח בפרזול פרסות סוסים.

קורנליה אשתו ניהלה את גן הילדים בסמוך לבית הקהילה. בשנת 1941 השתכן בבניין המשרד של המחנה הגרמני - מחנה המעצר של הטמפלרים בשרונה. בראשית 1948 הוצב בבניין מטה גדוד 'הפורצים', הגדוד הרביעי של הפלמ"ח בחטיבת 'הראל'. לאחר הקמת המדינה שימש הבניין את אגף המסחר במשרד המסחר, התעשייה והאספקה. כאשר הוצב מחנה המטכ"ל ב'קריה' בפברואר 1955 שוכנו בבניין משרדי מחלקת התשלומים (מת"ש), ולאחר מכן שימש את מחלקת ההדרכה במטכ"ל ואת משרדי הפרקליט הצבאי הראשי.

ברחוב דוד אלעזר 8-10 ממוקם הבית שנבנה על ידי אדולף/קרל פרושלה (Fröschle) בעלי רפת החלב והפרדס הגדולים בשרונה. לאחר הקמת המדינה שימש המבנה את המפקח על התעבורה בדרכים במשרד התחבורה, ומאוחר יותר את היחידה להנצחת החייל ואת האגף לשיתוף פעולה וייצוא ביטחוני במשרד הביטחון.

בדוד אלעזר 12 נמצא בית משפחת שרלה (Scheerle), ששבה לגרמניה בראשית שנות ה-30. דייריו הבאים היו גאורג יוהן ואליאס וולר (Georg Johann Weller) שחילקו את המבנה בשנות השלושים לדירות נפרדות למטרת השכרה. לאחר קום המדינה שכנו בבניין: אגף המסחר במשרד המסחר התעשייה והאספקה, השלמייה [הגזברות] הצבאית הראשית ומחלקת ההדרכה של צה"ל. חנות ספרים סטימצקי, קפה נטו וחנות האופנה קיפלינג יאכלסו מעתה את המבנה.

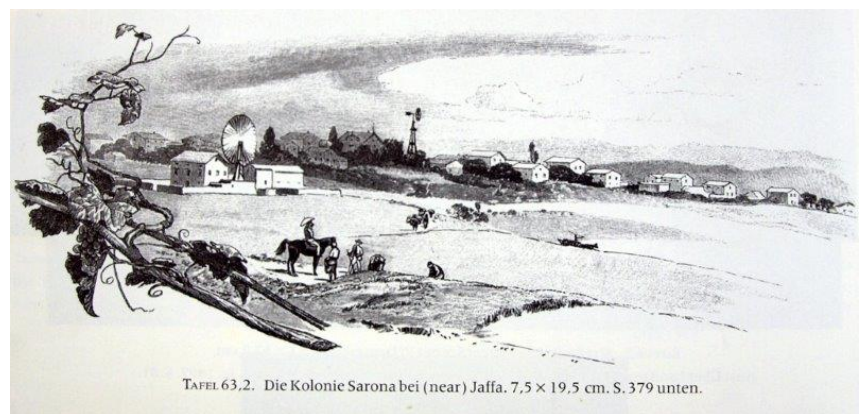
גלידת אניטה וחנות קאופלאוף למוצרי אופנה יפעלו בדוד אלעזר 16, בית שנבנה בראשית המאה העשרים על ידי משפחת יוהן אותמר (Johann Ottmar). משנות העשרים התגוררו בו הלנה והורסט קופר מבעלי בית הדפוס ביקב הישן. עד שנת 2005 שכן בבית משרד יחידת התיאום והתחזוקה של מחנה מטכ"ל.

בדוד אלעזר 20 שכן בית משפחת פפלוגפלדר (Pflugfelder) ממייסדי שרונה, שבנם כריסטיאן הפעיל בחצר המשק בית בד. לאחר קום המדינה שכנו בבניין לשכת שר המסחר, התעשייה והאספקה.

וילהלמינה ואנדריאס שמידט (Wilhelmine Andreas Schmidt) בנו את הבית שברחוב דוד אלעזר 24 ב-1872. לאחר מות בעלה השכירה האלמנה את ביתה לדיירים ששמרו על מראהו המקורי. בבית זה הותקן הרדיו הראשון בשרונה והתושבים נהגו להתקבץ סביבו ולהאזין לשידורים מגרמניה.

וילהלמינה נמנתה על ראשוני המתיישבים בשרונה, והתאלמנה בגיל צעיר. היא נישאה לכריסטיאן פרידריך (פריץ) למלה ועברה לגור בביתו. ביתה הושכר ולכן לא הורחב במשך השנים, ונותר כמעט ללא שינוי מאז שנבנה, בשנות ה-70 של המאה ה-19. המבנה המוארך שהיה צמוד אל הבית מאחור ושימש כבית משק, נהרס בשלב כלשהו. למלה הייתה בעלת פרדס לימונים במושבה בייעודו האחרון, שימש הבית כמשרד קישור ליחידות תחזוקה צה"ליות לגיוס חירום. קומת הגג שימשה כבית כנסת צבאי.

המסעדה רן שמואלי, יפעיל את מסעדת קלארו במבנה היקב הראשון והמזקקה. היקב התעשייתי הראשון של שרונה הוקם בשנים 1874-1875, על ידי "קואופרטיב היין של כורמי שרונה". מאוחר יותר השתלבו באגודה גם הכורמים מיפו ומווילהלמה. קומת הקרקע, על חלליה הגדולים, שימשה לאחסון ובחלק ממנה, הוקם בית מלאכה לייצור חביות.

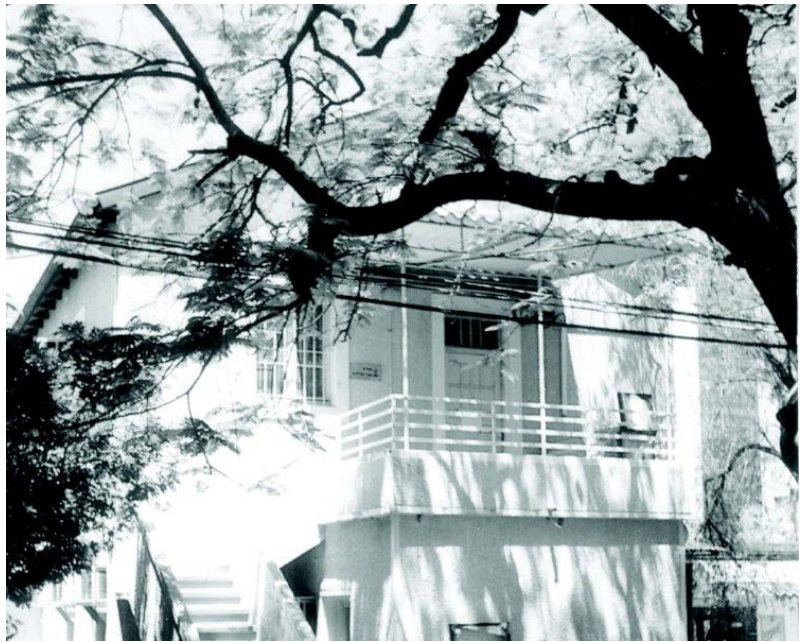

שני מרתפים גדולים נחצבו בסלע הכורכר מתחת למבנה, אליהם ירדו במדרגות מעץ. ב-1925 פתחו במבנה משפחות סגל וטפרברג מזקקה לייצור ספירט וכוהל מפירות, אולם העסק נכשל. משפחת

טפרברג המשיכה ביקבי אפרת המשפחתיים, ואילו משפחת סגל פתחה את יקבי סגל. נראה שמאז כונה המקום מזקקה. בראשית שנות ה-30 נפתח בבניין בית דפוס גרמני בשם "רקורד". כאן שכנו מפקדת המחנה הבריטי במלחמת העולם השנייה ולאחריה מפקדת 'מחנה יהושע'. ערב הכרזת העצמאות הודפסו כאן בולי "דואר עברי" ולאחר מכן פעל במקום המדפיס הממשלתי.

ב-1950 החלה לפעול בבית המטבעה של בנק ישראל ובמרתפיו נבנתה כספת ה'מדפיס הממשלתי'. בתוך המרתף שרד חדר כספות גדול מאותה העת בהן נגנזו שטרי הערך המאובטחים ביותר של מדינת ישראל. משנת 1963 שימש המבנה את 'המוסד' ולאחר מכן מגנזה של משרד הביטחון. בשנת 2008 נחשפה במרתף מנהרה שירדה במדרגות אל באר שהייתה צמודה אל מבנה היקב הישן כחלק מפיתוח היקב החדש, חצבה אגודת הכורמים מנהרה בסלע הכורכר שחיברה בין מרתפי שני היקבים - הישן והחדש. מטרתה הייתה בין היתר לחסוך מאמץ בהעברת חביות בין מרתפי שני היקבים.

כבר במחצית 2002 שופץ ושוקם בית עמנואל שטלר (Immanuel Steller), ברחוב אלברט מנדלר 6. היה זה בית לדוגמה בו ישבה מנהלת שרונה בתקופת פעילותה הראשונה. הבית נבנה תחילה כבית חד קומתי. בראשית המאה העשרים נוספה לו קומה שנייה ושולבו בו מעקות ומשקופי חלונות מבטון יצוק מתוצרת בית החרושת 'וילנד' (Wieland) ביפו. לאחר הקמת המדינה פעלו כאן המשרד הממשלתי לנפגעי-מלחמה ומשרדי הנהלת משרד החקלאות.

זהו המבנה הראשון בשרונה שעבר תהליך שימור בשנת 2002. הבית נבנה לפני מלחמת העולם הראשונה, כחלק מהתרחבותה של שרונה מערבה. שולבו בו מרכיבים מיוצרים מראש מבטון, כגון מעקה המרפסות והמסגרות סביב החלונות והדלתות. בתוכו שומרו גם ציורי הקיר שנעשו בטכניקת הסטנסילים. עמנואל שטלר גדל במושבה בסוף המאה ה-19, ונמנה על גדולי הפרדסנים בשרונה. במלחמת העולם השנייה הבריטים גירשו אותו, את בנו ואת אשתו לאוסטרליה יחד עם מאות טמפלרים. ליבו לא עמד בלחץ האירועים, והוא נפטר מאירוע לב על סיפון האנייה "קווין אליזבת" באוגוסט 1941, ונקבר בלב ים. לאחר הקמת המדינה פעל במבנה המשרד הממשלתי לענייני נפגעי המלחמה, שהיה משולב עם משרד הדתות. עתה יפעלו במקום פאב אירי מולי בלומס והחנות אופנה טוונטי פור סבן.

בית משפחת ונוס (Venus) שוכן ברחוב אלברט מנדלר 10. הוא נבנה בשנת 1886 ולימים הוקמה בו 'נגריית ונוס', שנודעה ברהיטות האיותיים. לאחר הקמת המדינה שכנה בבניין משטרת הקריה. עד שנת 2006 שימש הבית את משרדי יחידת הקשר של דובר צה"ל. בשנת 1880 הגיע לארץ ישראל הנגר לואיס ונוס. הוא נישא בשנית בשרונה, ובשנת 1886 בנו השניים את בית המגורים, והסדנה הצמודה אליו, בשטח ההרחבה המערבי של המושבה. במהלך השנים השתנה מראה הבית בעקבות תוספות הבנייה.

לצד הנגרות פיתח ונוס גם את ענף הדבוראות והציב בחצר ביתו כוורות. כאשר סיים בנו אוטו את בית הספר, הוא החל ללמוד את מקצוע הנגרות בנגרייה של אביו והשתלם בגרמניה. לואיס ונוס נפטר בשנת 1919 במחנה במצרים, אליו הגלו הבריטים את הטמפלרים באותם השנים. לאחר הקמת המדינה שכנה בבניין משטרת הקריה. כיום יפעלו בבניין זה גלילת וניליה, סוהו עיצוב לבית וחנות הנוחות המרכולית.

חנות אופנת קסטרו מפעל ברחוב צבי סטרכילביץ' 4, שבמקום שהיה בעבר נגריית ונוס. בראשית שנות ה-20, הקימה משפחת ונוס מאחורי ביתה מבנה משק מאבני כורכר חשופות מחופה בגג רעפים. הייתה זו הנגרייה של אוטו ונוס, שנפתחה לפני מלחמת העולם הראשונה. הנגרייה התמחתה בנגרות בניין, ריהוט ואביזרים לבתי המגורים בשרונה, ומהווה דוגמה ליוזמות המסחריות במושבה. בשנות ה-30 הרחיבה משפחת ונוס את מבנה הנגרייה, הוסיפה לו עוד קומת מגורים ועליית גג, שתיהן בסגנון הבינלאומי, והפכה אותו לבית המגורים המשפחתי. המבנה בולט במרפסת הסגורה (ארקד) בקדמת הבית, ובגג הרעפים הייחודי. לאחר הקמת המדינה שכן כאן משרד המשטרה והמיעוטים. עד לפינויו בשנת 2006 שימש הבית את משרדי אגף הרכש במשרד הביטחון.

בית גוטליב ופאולה גלנק (Glenk). ממקום ברחוב אלברט מנדלר 18. גוטליב, נמנה עם הפרדסנים הגדולים בשרונה, ובחצרו היה לול תרנגולות שתוצרת ביצי המשק שלו שווקה לתושבי שכונות תל-אביב הסמוכות. משפחת גלנק הגיעה לארץ בשנת 1876, והתיישבה בשרונה. הבן גוטליב ואשתו פאולה נולדו במושבה. גוטליב היה אחד מהפרדסנים הגדולים בשרונה, וגם גידל ירקות באופן מסחרי. משפחת גוטליב גורשה לאוסטרליה בשנת 1941. הבית נבנה בגל הבנייה השני, ממערב לשרונה, בראשית המאה ה-20. בית זה ובית הקהילה החדש הם שני המבנים הראשונים שנבנו בטכנולוגית בנייה מודרנית שהשתמשה בבלוקים מבטון שיוצרו במפעל הטמפלרי של וילאנד. במלחמת העולם השנייה היה המבנה בית המפקד הבריטי של מחנה שרונה. ב 1948- פעל במבנה אחד מאגפי משרד המסחר, התעשייה והאספקה.

חנות מוצרי השוקולד רוי שוקולד וחנות לאוקיסטן לטיפוח, יאכלסו מחדש את בית הבנאי יוהנס וונאגל (Wennagel Johannes) ברחוב אלברט מנדלר 9 שנבנה ב-1872. וונאגל היה בנאי מומחה ממייסדי המושבה ואבי שושלת אדריכלים ובנאים טמפלרים. ביתו היה אחד משני הבתים הראשונים במושבה. עד לפינויו בשנת 2006 היה הבית משרד ראשי של דובר צה"ל. יוהאן מרטין וונאגל היה "מניח לבנים" -

בנאי מאזור היער השחור, שהיגר לארץ ישראל בעידודה של הנהגת הטמפלרים, עוד לפני שנוסדה שרונה. כך הונח המסד לשושלת מפוארת של שני דורות נוספים של בנאים ואדריכלים טמפלרים שפעלו בשרונה בפרט, ובארץ ישראל בכלל. וונאגל, ממייסדי שרונה, בנה את ביתו ב 1872 והוא אחד משני הבתים הראשונים שנבנו במושבה. המבנה הצנוע הותאם לסביבה ולאקלים החדשים, תוך שילוב פריטים האופייניים לבנייה באזור המוצא ביער השחור גרמניה, כגון: חלונות ומרתף.

C a f e GUENTHNER S A R O N A

למשפחת וונאגל, קשר נוסף לשרונה והוא עוסק באוצר הזהב של הקרייה. הוגו וונאגל, נכדו של יוהאן מרטין וונאגל, השלים את לימודי האדריכלות בגרמניה ושב לארץ ובנה למשפחתו בית מודרני בסגנון הבינלאומי בצומת קפלן ודרך בגין (היום בתחום מחנה מטכ"ל). ב - 1941, הודיעו הבריטים למשפחות הטמפלריות, וביניהן משפחת וונאגל, כי עליהן להתכונן לעזוב את המושבה. הוגו, שחשש מכך, הטמין בקיר ה מרתף כ 20- מטבעות זהב בתוך מטפחת. מעל 60 שנה חלפו, וונאגל לא שב לארץ בשל המשקעים מזמן הגירוש. לפני מספר שנים, סיפר האדריכל וונאגל, שכבר היה קרוב לשנתו ה- 100, לד"ר דני גולדמן חוקר האדריכלות הטמפלרית על אוצר המטבעות. זכרונו המופלג עמד לרשות צוות מחפשי האוצר בראשות ד"ר גולדמן, ובתיאום עם הצבא כמובן. בדיוק במקום שתיאר, בתוכנית שנשלחה בדואר אלקטרוני, נמצאו המטבעות בתוך קיר הבלוקים. חלק מעבודת החיפוש נעשתה גם באמצעות מחשב ושידור חי של תכנת SKYPE הישיש הטמפלרי מכוון את המחפשים בצורה חיה לאוצר. בניו של וונאגל הוזמנו לארץ וקיבלו את המטבעות לידיהם. הזהב שב לוונאגל, אשר מאד התרגש לאחוז בידיו שוב את המטבעות שהטמין בקיר שעות לפני הגירוש לאוסטרליה.

לטמפלרים היה אורח חיים מיוחד. הם ידעו לפנק עצמם היטב ובמושבה שרונה הקימו מגרש טניס חוגי וגם משטח לבאולינג. גן הירק של המושבה הוכשר בשנת 1925 למגרש טניס והוקם בו צריף מועדון הספורט הגרמני בשרונה, שהיה מוסד מרכזי בחיי צעירי הקהילה. סמוך לגינת בית כריסטיאן קיבלר ברחוב אלברט מנדלר 3, הידוע גם כבית המרזח נחשף מסלול למשחק *kegelbahn* 'באולינג'. גברי המושבה ואורחיהם נהגו להיפגש ולשחק יחדיו במבנה המוארך שלא היה מקורה עד 1932, ואילו הנשים פקדו את המקום בימי ראשון אחר הצהריים ובאירועים חברתיים. המבנה נהרס ושוחזר לקראת פתיחת המתחם.

כריסטיאן קיבלר עצמו, גדל במושבה, והיה בעליו של כרם גדול. ביתו, באלברט מנדלר 3, בניין טמפלרי דו קומתי אופייני, נבנה בגל השני של הבנייה במושבה, בין סוף המאה ה-19 - לראשית המאה ה-20. קיבלר פתח בגן הבית ובמבנה סמוך "גינת בירה ויין גרמנית". במקום הוגשו ארוחות קלות, בירה, יין ומשקאות משכרים אחרים. גינת הבירה של קיבלר הייתה מקום מפגש חברתי מרכזי ואהוד על סוחרים ועל איכרי המושבה. במבנה המוארך, הסמוך לבית המשפחה, פתח קיבלר באולינג גרמני בו נפגשו ושיחקו הגברים במושבה. הנשים שיחקו שם בימי ראשון אחר הצהריים ובאירועים חברתיים. לאחר קום המדינה שכנו בבניין מערכות כתבי-העת הצבאיים 'במחנה' ו'מערכות'. מעתה ימוקמו בבית מיוחד זה חנות הנעלים של חברת שופרא ובר פאולנר ביר גרדן.

בשנות ה-30 התרחבה השכונה דרומה לעבר מתחם השוק הסיטונאי של היום. רוב השכונה הזו נהרסה, נותר ממנה בית בודד בסגנון הבאוהאוס. מדובר במבנה המיוחד בפינת אוסוואלדו ארנייה 17 וקלמן מגן 3 וכיום משמש מבנה מנהלה לחברת גינדי ולשוק שרונה. מדובר בבית פרידריך הרינג (Haering). הוא תוכנן על ידי האדריכל הטמפלרי בן שרונה פרידריך שטלר ונבנה ב-1937 בסגנון הבין-לאומי תוך שילוב גג רעפים מתוצרת מרסיי. לאחר קום המדינה שכנה בבניין לשכת שר העבודה והבינוי, ולאחר מכן בימיו של פנחס ספיר, לשכת שר האוצר. בשנת 1974 שכנה בקומת הקרקע לשכת שר החוץ בתל אביב ומאוחר יותר הקרן למען ביטחון ישראל (לב"י). בבית זה שכנה גם מסעדת הקריה שסיפקה את מאכלי הצהריים לכל עובדי הממשלה בקריה.

ברחוב ארניה 9, מצוי ביתם של דניאל ומרגרט ינר. הבית נבנה בראשית המאה העשרים בגל הבנייה השני, על ידי דניאל ומרגרט ינר (Daniel und Margarete Jenner), ממייסדי המושבה, שהורישו את הבית לרשות הקהילה. במקום פעל תקופה מסוימת בית הספר היסודי של המושבה ולאחר מכן בית אבות שבו טופלו זקני הקהילה הטמפלרית בו זכו הזקנים הבודדים לטיפול מסור. לאחר הקמת המדינה פעלה במבנה מחלקת הביקורת שהפכה לימים למשרד מבקר המדינה. כיום יפעלו בבית חברות האופנה גל חלפון, שוגר דדי וקפה לנדוור.

ביתו של יוהן פראנק (Johannes Frank), מזקני הקהילה בשרונה, אשר שימש מורה במושבה, ובערוב ימיו ייצג את הנהגתה במועצת הטמפלרים הארצית ממוקם ברחוב ארניה 9. יוהנס פראנק, המורה השבדי עם הזקן הלבן והארוך, היה זכור לטוב בין ילדי המושבה. הוא נחשב אחד מזקני המושבה והיה מנציגי שרונה בהנהגה הארצית של הטמפלרים. פראנק היה ממונה על הכנת הצעירים במושבה לטקס כניסתם בברית הכנסייה (טקס הקונפירמציה).

פראנק בנה את ביתו בגל הבנייה השני בשרונה בסוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20, בשטח ההתרחבות החדש ממערב למושבה. הבית ייחודי בסגנונו, בעיקר בשימוש בקשתות בחלונות המוארכים, והוא מזכיר יותר בית תפילה. הבית נבנה בראשית המאה העשרים. לאחר הקמת המדינה פעל בבניין מטה הקשר של המשטרה. עתה תפעל במקום מסעדת קמפאי.

בית האדריכל פרידריך שטלר (Steller) השוכן בארניה 18, נבנה בשנות השלושים בסגנון הבין-לאומי בבניין הא-סימטרי שולבו ארובות ומרכיבים אדריכליים שאפיינו את הבנייה הטמפלרית. לאחר הקמת המדינה שכנה במבנה לשכת שר המשפטים. בארניה 14 קיים בית רונלד נף (Neef) נבנה בשנות ה-30 בסגנון הבין-לאומי. לאחר קום המדינה שכן בבניין משרד פרקליט המדינה.

בשלושה מבנים צמודים בחלק הצפוני של רחוב ארניה, יפעל מתחם מזון איטלקי. מסעדות וינרייה וטרטוריה וכן חנות האופנה אולה, שימוקמו בארניה 4, בביתו של פרידריך, בנו של כריסטיאן אורת' (Orth). הוא בנה את הבית בשנות העשרים של המאה העשרים. היה בעליהם של פרדס, גני ירקות, כוורות ובית חרושת למשקאות קלים. הוא גם ניהל את המחלבה ואת מכון המים של המושבה. בית משפחת אורת' הוא מבנה טמפלרי אופייני שנבנה בשנות ה-20.

הבית נבנה בטכניקות בנייה מודרניות, תוך שימוש בבטון מזוין ובאלמנטים טרומיים מוכנים. בחזיתו בולטת המרפסת המודגשת בעמודי הבטון. בגינה שהקיפה את הבית הייתה צמחיה עשירה ומגוונת. משפחת אורת' התגוררה בבית עד גירושה לאוסטרליה בשנת 1941. בבניין זה הוצב במאי 1948 מטה המשטרה האזרחית שהייתה בחודשיה הראשונים חטיבה צבאית במטכ"ל, וביוני 1948 הפכה למשטרת ישראל. בסוף שנת 1948 נמסר הבניין למשרד החקלאות, שהשתמש בו עד פינויו בשנת 2006.

מאחורי ביתו של אורת', הקים הטמפלרי הישיש לבניו את **בית החרושת ללימונדה וגזוז** היה זה בשנת 1924 לערך, שעה שפרידריך אורת' (Orth) הרס את מבנה האורווה שהיה בחצרו ועל מקומו הקים בית מגורים שתיכנן עבורו האדריכל יוזף וונאגל תושב שרונה. במרתף הבית פעל מפעל קטן לייצור לימונדה וגזוז. חנויות האוכל פיקניק וקרנבירה יפעלו מעתה במקום.

שורה של עסקים כמו מרילין למוצרי אופנה, הבר פורגט מי נוט, גאיה משחקי מחשב, תכשיטי רבקה ותכשיטי יאני בי וכן אימלדה לאביזרי אופנה יפעלו מעתה בבית קארל שטלר (Steller) ברחוב קפלן 22. בית שטלר נבנה בשלבים אחדים לפני מלחמת העולם הראשונה. קארל שטלר נודע כאחד

הפרדסנים הגדולים בשרונה והיה בעליו של אחד ממשקי החלב הגדולים במושבה. שטלר היה אחד ממנהיגי הטמפלרים שניהלו משא ומתן מול ממשלת המנדט בנושא גורלן של מושבות הטמפלרים, ועל מכירת הקרקעות של המושבה לעיריית תל אביב בשנת 1948. בדצמבר 1947, שוכנו בבית חיילי 'משמר העם'. הבית נבנה לפני מלחמת העולם הראשונה. בשנת 2005 הוזז למקומו הנוכחי כחלק מהרחבת רחוב קפלן.

בית המשק של משפחת שטלר (Steller) ברחוב קפלן 26, מהיחידים ששרדו בשרונה, שנבנה עוד לפני מלחמת העולם הראשונה. המבנה ניצב בעבר בחצר המשק של משפחת שטלר, מאחורי בית המגורים של המשפחה, עד להזזתו בשנת 2005. המבנה שימש בית גידול מודרני לחיות המשק, וכלל אולם מרכזי, אורווה ורפת, דיר חזירים שני חדרונים הצמודים אליו בצדדים, דיר ולול. אחד הפריטים המיוחדים בו הן הארובות שיורדות עד לרצפה, כדי לאוורר או לחמם את חלל הבית. המבנה שימש עד לאחרונה את משרד הביטחון. חנות המחשבים אידיגיטל ובית יקפה קפיטרי יתפסו מעתה את מקומם.

בית וולר (Weller), בקפלן 24, נבנה כבית חד-קומתי. בתחילת שנות ה-30 הורחב הבית והוגבה בתכנון האדריכל תיאודור וילנד. נוספו לו קומה שנייה, רצפות בטון, מרפסת שמש, מדרגות מבטון וקומת

גג. משפחת וולר היתה משפחה גדולה ומסועפת. סמואל וולר גדל במושבה בסוף המאה ה-19 ולמד בבית הספר המקומי. הוא ואחיו יעקב (שביתו היה במתחם מחנה מטכ"ל) החזיקו בשותפות פרדס תפוזים גדול. וולר היה חבר בהנהגה הארצית של הטמפלרים והמשיך בתפקידו גם באוסטרליה, לאחר גירושו לשם בשנת 1941.

בית סמואל וולר נבנה בגל השני של הבנייה במושבה עם התרחבותה מערבה, פני מלחמת העולם הראשונה. מאחוריו היו אורווה, אסם ורפת, מהגדולות בשרונה. לאחר קום המדינה, השתכן בבניין אחד מאגפי משרד המסחר התעשייה והאספקה. בית וולר הוא אחד מחמשת הבתים שהוזזו בשנת 2005. כיום יפעלו במבנה כמה חנויות אופנה וטיפוח יופי כמו סאקס, ללין וטימברלנט.

ברחוב קפלן 30, בו תפעל הפיצרייה עגבניה וחנות האופנה פרד פרי, פעל שנים רבות הקצב של שרונה וילי גרצינגר. הבית נבנה על ידי משפחת לכנמאייר (Lachenmeier). אחרי מלחמת העולם הראשונה עבר הבית למשפחת וילי גרצינגר (Grözingen) בחצר הבית פתח וילי בסוף שנות העשרים משחטה ואטליז. בני משפחת גרצינגר התיישבו בשרונה בסוף המאה ה-19.

ווילי נולד במושבה בשנת 1907 וכשהיה בן שנתיים היגרה המשפחה עם משפחות נוספות למזרח אפריקה הגרמנית, וחזרה כמה שנים מאוחר יותר. ווילי התחנך בשרונה ובשנת 1936 נישא לאלה לבית וולר, גם היא בת המושבה. במבנה (שנהרס) מאחורי בית המשפחה, פתח ווילי משחטה ואטליז לתושבי שרונה וווילהלמה. מעל שער הכניסה בגדר העץ התנוסס שלט שהכריז כי במקום מיוצר גרצינגר "נקניקים ומעדני בשר". ווילי שמר אותם בחדר קירור בחנות, שהיה יחסית נדיר באותה תקופה.

יונתן ממלוק ז"ל בנו של הרוקח איזידור ממלוק היה נוהג לספר, שתקופה מסוימת מכר גרצינגר בחלק מהחנות גם בשר כשר לבקשת יהודי האיזור, כשהוא נעזר בלחמניות שנאפו אצל משפחת גינר הסמוכה, עד שרבות ת"א התערבה והדבר הופסק. בני המשפחה הוגלו לאוסטרליה בשנת 1941.

לאחר הקמת המדינה, השתכן בבניין אחד מאגפי משרד המסחר התעשייה והאספקה. בית המשפחה חריג בהצבתו עם צד החזית הצרה כלפי רחוב קפלן. לאחר הקמת המדינה שכן בבניין אחד מאגפי משרד המסחר, התעשייה והאספקה. הוא נמנה על חמשת הבתים שהוזזו בשנת 2005.

מהבתים המשוחזרים של שרונה נעדר מבנה אחד, שאומנם לא היה לו ערך ארכיטקטוני, אך היה לו בהחלט ערך היסטורי ובעיקר נוסטלגי. המבנה הציוני היחיד במתחם. בית המרקחת של איזידור ממלוק. הרוקח האגדי של הטמפלרים, ידידו של הרצל וציר לקונגרס הציוני הראשון, שפעל תחילה ב-1907 בבית החולים הגרמני במושבה הטמפלרית ביפו ולאחר מלחמת העולם הראשונה, במחצית 1919 נענה לבקשת הטמפלרים של שרונה והקים במושבה בית מרחקת נפרד.

בנו יונתן ממלוק שנפטר לפני שנה, פעל כמעט עד יום מותו נגד הריסת בית המרקחת בו ביקש להקים מוזיאון לזכר פעילות אביו שגם שתל מספר עצי אקליפטוס ברחוב דוד אלעזר, שימשו אותו גם כרוקח הומאופטי. אולם בעיריית ת"א התעקשו. טענו כי בית המרקחת עומד על דרך היסטורית במושבה ובאישון לילה מתחת אפו של יונתן ממלוק בית המרקחת נהרס. כיום נבחנת אפשרות להקים ברחוב דוד אלעזר מול המקום בו היה בית המרקחת את כיכר איזידור ממלוק.

קניות			
אופנה אדיס אולה ני סטאר גאנט ראגר גל חלפון ד"ר נורית פייס דיזל טונגטי פור סכן טומי הילפיגר טימברלנד מירלין נפפרי סאקס סכן פרד פרי קסטרו שוגר דדי	הנעלה ואביזרי אופנה קיפלינג אימלדה פורטונה ליבסקינד ברלין קאפלאוף שופרא	מוצרי טיפוח ללין פורגט מי נוט ל'אוקסיטון	חגניות מתמחות סטמצקי אידיגיל נאיה משחקי חשיבה גלריה שרונה אמנות ותכשיטים המרכולית
תכשיטים בידארט אומנות צרופה אילנה מגן עדינה פלסטלינה תכשיטי רבקה יאני בי		עיצוב לבית גלריית ארביטמנט גינגר סוהו	

בתי אוכל ובילוי			
מסעדות אקיקו ששי בר H2O בורגר ברג'ה עגבניה קלארו קמפאי רוסטיקו	בתי קפה קפטנו קפיטרי קפה לנדור רוי שוקולד	ברים ז'אז' - בר יין מולי בלוס פאולר בר גרין	גלריה אניטה וניליה
מתחם ליטל איטלי ונייה / טרטוריה / פיקניק / קרבייה		מתחם אורן בקר אורן בקר בוטיק ווילהלמינה	

אחרי החגים, יתמלאו כנראה רחובות המושבה הטמפלרית שרונה אלפי מבקרים בהם מטיילים ומבקרים רבים. גם כותב שורות אלה מתכנן במקום סיורים רבים, פרטיים ובקבוצות. (פרטים באתר תל אביב שלי: <http://www.mytelaviv.co.il>) אין ספק שמתחם שרונה המתחדש עתיד להיות הדבר החם הבא בתל אביב אם לא במדינת ישראל כולה.

**היכינו: הרשמה מוקדמת לסיור מיוחד במתחם שרונה
הטמפלרי, בקרייה בת"א, הנפתח מחדש לקהל**

להרשמה מוקדמת לסיור בשרונה – אנא לחצו כאן:
http://www.mytelaviv.co.il/tour_page.asp?topic_id=442

(מקורות למאמר: ספר שרונה בהוצאת יזמני הפרוייקט, Saronatlv, חברת אחוזות חוף, ארכיון הטמפלרים בגרמניה ואוסטרליה, אוסף שי פרקש, אוסף אילן שחורי. תמונות עכשוויות: אילן שחורי)

**מאמר זה, הוא חלק מהניוז-לטר השבועי, העוסק בתולדות ארץ ישראל וידיעת הארץ
שמפרסם אילן שחורי, עיתונאי, חוקר תולדות ת"א וא"י ומורה דרך מוסמך, במסגרת
אתר תיור ישראל.**

<http://www.mytour-il.co.il>

**ניתן להירשם לקבלת הניוזלטר פעם בשבוע על ידי שליחת מייל ופרטים לאילן שחורי:
ilan777@gmail.com**

או באמצעות לחיצה על הלינק הבא:

<http://mytour-il.ravpage.co.il/mytour-il>